ՍԻՍԻԱՆԻ ՇՐՋԱՆ

ՍԻՍԻԱՆ (ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱ)

Այժմյան համանուն շրջանի շրջկենտրոնն է։

Հնում Ծղուկ գավառի մեջ էր մտնում և ամբողջ Սյունիքի իշխանական նստոցն էր։ Սիսիան և Ղարաքիլիսա անունները նոր են. գյուղի հին անունը եղել է Ծաղկա։ Ինչպես գյուղի, այնպես էլ գավառի Ծղուկ անունը Ստ. Օրբելյանը ծագած է համարում «ի Ծղկայ դաստապետէ»[1], որը հնարովի է։ Գյուղի հյուսիս-արևմտյան ծայրին մի բարձրադիր սարահարթի վրա կանգնած է 6—7-րդ դարերի ճարտարապետական լավագույն գործերից մեկը, խաչաձև և կենտրոնագմբեթ մի եկեղեցի, ըստ ամենայնի նման Հռիփսիմեի տաճարին։

Ինչպես գյուղի, այնպես էլ եկեղեցու հին անունները մոռացվել են. վերջին դարերում և այժմ եկեղեցին կոչվում է ս. Հովհաննես. բայց նրա պատերին եղած հնագույն արձանագրությունները, որոնց մեծ մասը հրատարակված չեն, ճշտորեն պարզում են այդ նշանավոր հուշարձանի անունը, նաև գյուղի նախկին դերն ու նշանակությունը։

Արձանագրություններից երկու հնագույնների մեջ (№ 241, 246) եկեղեցին կոչված է ս. Գրիգոր, իսկ մեկ ուրիշի մեջ՝ «Սինի (Սյունի) վանից եկեղեցի», այս անունները իմաստավորվում են Ստ. Օրբելյանի նկարագրությամբ։ Պատմաբանը Սյունյաց աշխարհի նշանավոր եկեղեցիների և վանքերի շարակարգության մեջ (Գլ. ԿԲ), Տաթևի և Թանահատի վանքից հետո երրորդի մասին գրում է. «Սիւնի վանք որոյ եկեղեցին չքնաղ և նորակերտ ձևով կանգնեալ գմբէթայարկ խորան երկնանման, ի մեծ բարեպաշտուհւոյն Վարազդխտոյ՝ Սիւնեաց տիկնոջէ յառաջ քան զհայ թուականն, յանուն սրբոյ Լուսաւորչին։ Եւ առաջև վանացն ի մէջ քաղաքահայեաց Մէյդանին *դնեն իշխանքն տուն արքունի և ապարանք իշխանանիստ...»[2]։*

Պատմագրի այն խոսքերը, որ եկեղեցին շինվել է «յառաջ քան զհայ թուականն» իհարկե չեն վերաբերում ներկայումս կանգուն շենքին։ Այդ հնագույնը կարող էր լինել բազիլիկ շենք. ժողովրդի մեջ մնացած հիշողության հիման վրա Օրբելյանը այդ խոսքերով նրա հիմնադրման հնությունն է միայն շեշտում։ Ներկա կենտրոնագմբեթ շենքը իր ճարտարապետական առանձնահատկություններով վերաբերում է այդ տիպի վաղագույն հուշարձանների խմբին և ամենայն հավանականությամբ 6-րդ դարի վերջերի գործ է։

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

*Այստեղ ամփոփված **33** արձանագրություններից հրատարակված են միայն **10**-ը։ Արձանագրություններից երկու խումբ հատկապես կարևոր են։* Ա. Խումբ. *դրանք թեև անթվական, բայց հայերեն գրչագրության հնագույն նմուշներից են և վերաբերում են 6-րդ դարին, այդ բանին ապացույց են նախ՝ նրանց տեղադրությունը, գրված են բարձր քիվերի նեղ շրթունքներին, շինության ընթացքում պատերի մեջ հատկապես ագուցված այն բարձրաքանդակների տակերին, որոնք պատկերում են շինարարությունը հովանավորող և ղեկավարող անձանց։ Գրչագրական տեսակետից պատկանում են հնագույն բոլորաձև երկաթագրի ոճին և վերջապես նրանց մեջ երևան եկող անունները և նրանց գրության ձևերը կապվում են հայոց մեջ գործածական հնագույն անուններին և հնչական առանձնահատկություններին։ Այս խմբին են վերաբերում անվիճելիորեն № **242, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253** արձանագրությունները։*

---

[1] Ստ. Օրբելյան, *12*։

[2] *Անդ, 338*։

[3] Ստ. Օրբելյան, *էջ 12*։

Բ. խումբ. սրանք արժեքավոր են նրանով, որ գրված են ոչ թե վաղօրոք կազմած և մասնագետ փորագրողի ձեռքով, այլ հանպատրաստից և իրենց՝ հիշատակագրության տերերի կողմից, մետաղի կտորի սուր ծայրով, հասարակ խազերով։ Դրանցից մեկը՝ № 260, նույնիսկ պատանի իշխանազուն Սահակիկի ձեռքով՝ 1017 թ.։ Այս խմբին են վերաբերում 257, 2․8, 259, 260 արձանագրությունները։

ՎԱՐՊԵՏՆԵՐԻ ՆՇԱՆՆԵՐԸ

Այս նշանները ճարտարապետության պատմության համար կարևոր նշանակություն ունեն աշխատավարձի որոշման, որևէ շենքի վրա աշխատած որակավոր վարպետների թվի, նույն վարպետների տարբեր շենքերի վրա աշխատած լինելու և նույնիսկ անորոշ թվականով շենքերի ժամանակը որոշելու համար, երբ նույն վարպետի նշանը երևան է գալիս թվագրված և չթվագրված շենքերի վրա։

Վարպետների նշաններն ունեն արձանագրական և կուլտուրական նշանակություն. նշանների մեծ մասը տառեր են, որոնք անկասկած վարպետների անունների սկզբնատառերն են. Սյունի վանքի 39 նշաններից 20-ը հայերեն տառեր են. դրանց մի մասը շրջագիր է, որն ապացույց է, թե նույն անունով երկու վարպետներ են աշխատել, որոնցից մեկը իր անվան սկզբնատառը շրջված է գրել՝ մյուսի հետ չշփոթվելու համար։

Մնացած նշանների մեծ մասը, բացի 2—3 հատից, որոնք զուտ զարդանշաններ են, նույնպես հնչական կամ իմաստային նշանակություն ունեն և կարող են կուլտուրական այլ տեսանկյունով հետաքրքիր լինել. նրանց մեջ կարելի է գտնել հունարեն տառեր, օրինակներ «հայկական գաղափարագրերի» կամ «իմաստոնց նշանների» և որ ավելի հետաքրքիր է երկու երեք նշան համեմատելի են նորագյուտ Աղվանից տառերի հետ. այդպիսիններն են մեր ցանկի № 26, 27 և 32 նշանները, որոնք այդ այբուբենի Կ, Խ. և Պ տառերին են նման[1]։

Իսկ որևէ հուշարձանի պատմությունն ուսումնասիրելու համար վարպետների նշանների դերը կարող է երբեմն չափազանց մեծ լինել, օրինակ հենց Սիսիանի այս հուշարձանը դեռևս հատուկ ուսումնասիրության չի ենթարկվել։ Նկատի ունենալով Օրբելյանի հաղորդածը նրա կառուցման ժամանակի մասին,—«յառաջ քան զհայ թուականն», կարծիք է հայտնվել, որ ներկա շենքի եռաստիճան հիմքը պատկանում է ավելի հնոտգույն, հավանաբար բազիլիկ մի շենքի. բայց վարպետների նշաններից № 3 և 31-ը փորագրված են ինչպես հիմքի աստիճանների, այնպես էլ պատերի և նույնիսկ գմբեթի վրա։ Միայն այս փաստը բավական է ապացուցելու համար, որ ներկա շենքն, իր եռաստիճան հիմքով, շինվել է միաժամանակ և վարպետների նույն խմբի ձեռքով։

241. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *կաուրի եյուսաի հարավային և արևմտյան քիվերի վրա. 1 տ.*

ՍՈՒՐԲԳՐԻԳՈՐՈՂՈՐՄԵԱՅ
ԳՐԻԳՈՐԻՍԻՒՆԻՈՅԵՒԿՈՐՈՒՍԵԱԼՌՈՍՏՈՄՈՅ

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ՈՂՈՐՄԵԱՅ ¦ ԳՐԻԳՈՐԻ ՍԻՒՆԻՈՅ ԵՒ
ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ ՌՈՍՏՈՄՈՅ.

Ղալայան, Գ., 188.
Լուսանկ. ատխա. XXIII, 84 (մի մասը միայն)

---

[1] *А. Шанидзе*—Новооткрытый алфавит Кавказских албанцев и его значение для науки, стр. 29. Тбилиси, 1938.

242. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *գմբեթի չորս կողմերում ագուցված բարձրաքանդակների տակերին.*

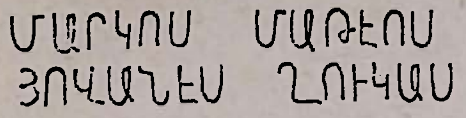

ՄԱՐԿՈՍ. ՄԱԹԷՈՍ.
ՅՈՎԱՆԷՍ. ՂՈՒԿԱՍ.

243. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *արտաքուստ. արևմտյան պատի հարավային մասում. բարձրաքանդակի կողքին. 2 տ.*

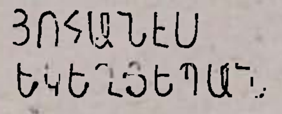

ՅՈՀԱ՛ՆԷՍ | ԵԿԵՂՑԵՊԱՆ.

Լուսանկ. տախտ. XXIII, 85

244. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *արտաքուստ. արևմտյան պատի հարավային խորշի պատին. 4 տ.*

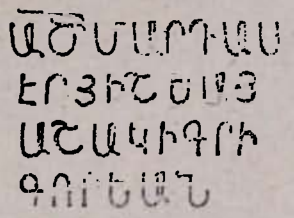

ԱԾ ՄԱՐԴԱՍ|ԷՐ ՑԻՇԵԱՑ | ԱՇԱԿԻ ԳՐԻ|ԳՈՐԵԱՆ.

Լուսանկ. տախտ. XXIII, 86

245. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *վերոհիշյալի անմիջական տակին. մանրատառ. 1 տ.*

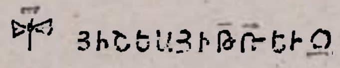

ՑԻՇԵԱՑ, Ի ԹՎ. :Ռ: ԵԻ :Զ:

Լուսանկ. տախտ. XXIII, 86

246. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *արտաքուստ. հարավային պատի արևելյան մասի ներքևում. 4 տ.*

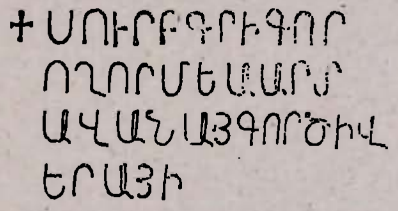

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ | ՈՂՈՐՄԵԱ ԱՐ|ՏԱՎԱՆԱՑ ԳՈՐԾԻՎ | ԵՐԱՑԻ.

Լուսանկ. տախտ. XXIII, 87

247. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *արտաքուստ. հարավային պատի կենտրոնական մասում. արևի ժամացույցի տակին. 1 տ.*

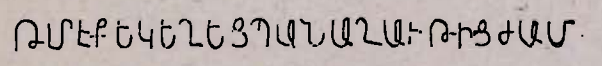

ԹԱՐԷՔ ԵԿԵՂԵՑՊԱՆ ԱՂԱՒԹԻՑ ԺԱՄ

Ժամերը ցույց տվող շառավիղների ծայրերին փորագրված են Ա—ԺԲ տառերը։

248. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *արտաքուստ. հարավային կողմի արևելյան խորշի պատին. 2 տ.*

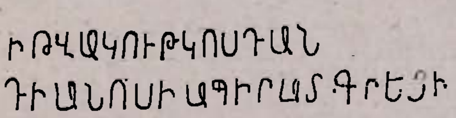

Ի ԹՎԱԿՈՒԹ[Ե] ԿՈՍԴԱՆ|ԴԻԱՆՈՍԻ.
ԱՊԻՐԱՏ ԳՐԵՑԻ։

249. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՑՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. ներքուստ. բեմի հյուսիսային պատի վերևի մասում. 3 տ.

ՅԻՇԻԱ
ՔՍԱԾՋԱ
Յ-ԻԿ

ՅԻՇԵԱ | ՔՍ. ԱԾ. ՋԱ|Յ-ԻԿ.

250. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՑՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. ներքուստ. բեմի հյուսիսային պատի կենտրոնում. վերոհիշյալի տակ. 5 տ.

ՅԻՇԵԱՔՍ
ԱԾ□ՎԱՐ
ԱԶՈ ՍԻՒՆ
ԵԱՑՀԱԶԱՐ
Ա ՊԵՏ

[ՅԻՇԵԱ ՔՍ. | ԱԾ. ՎԱՐ|ԱԶՈ ՍԻՒՆ|ԵԱՑ ՀԱԶԱՐ|ԱՊԵՏ.

Երկրորդ տողի միջին մասում քառակուսի փորված է նկարի համար, որն այժմ կորած է։

Լալայան Գ., 189

251. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՑՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. ներքուստ. բեմի հյուսիսային պատի ցածրի մասում. վերոհիշյալի տակին. 4 տ.

✝ ՅԻՇԵԱՔՍ
ԶՋՈՒԱՆ
ՇԵՐՇԱՔ
ԵՈՅ

ՅԻՇԵԱ ՔՍ ԶՋՈՒԱՆՇԵՐ ՇԱՔԵՈՅ.

252. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՑՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. ներքուստ. բեմի հարավային պատի ներքևի մասում. 3 տ.

ՅՈ□ՀԱՆԷ
ՍԵԿԵՂՑԵՊ
ԱՆ

ՅՈՀԱՆԷՍ ԵԿԵՂՑԵՊԱՆ.

Առաջին տողի միջին մասում քառակուսի փորվածք է նկարի համար, որն այժմ կորած է։

253. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՑՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. արտաքուստ հարավային պատի արևմտյան մասի կենտրոնում. արևի ժամացույցի տակին. 2 տ.

ԶԳՐՈՂԺԱՄԱՑՈՒՑԻՍՅԻՇԵՑԷՔ
ԻՄՐՈՎՔՍԱՍԷՒ+ՀԱՅՐԴԵՒԵՂԲԱՐՔ

ԶԳՐՈՂ ԺԱՄԱՑՈՒՑԻՍ ՅԻՇԵՑԷՔ |Ի ՏՐ. ՈՎ. ՔՍԱՍԷՐՔ ՀԱՅՐԴ ԵՒ ԵՂԲԱՐՔ.

Ալիշան, 214. Լալայան, 169

254. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՑՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. արտաքուստ. հարավային պատի արևմտյան մասի կենտրոնում. 2 տող.

ЄCΓΡЄΓΟ
ΡΓΡЄՑΗ

ԵՍ ԳՐԻԳՈ|Ր ԳՐԵՑԻ.

Գրված է հունարեն տառերով, բացի հայերեն Ց-տառից։

255. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՑՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. արտաքուստ. գմբեթի հյուսիս-արևելյան կամարի կենտրոնում. 2 տ.

Շ ԵՐՈԵԱՆԻԲԱԲԵՆԻ
ՄԱՄԵԿՈՆԵԱՆ

ՇԵՐՈԵԱՆԻ ԲԱԲԵՆԻ | ՄԱՄԵԿՈՆԵԱՆ.

Լալայան, Գ., 189
Լուսանկ. արխ. XXIII. 89

256. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *արտաքուստ. արևմտյան պատի հարավային մասում. 1 տ.*

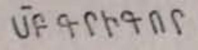

ՍԲ. ԳՐԻԳՈՐ

Գրված է շրջ. վերի մասը դեպի ձախ.

257. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *արտաքուստ. արևմտյան պատի հարավային մասում, մանրատառ և անարվեստ. 5 տ.*

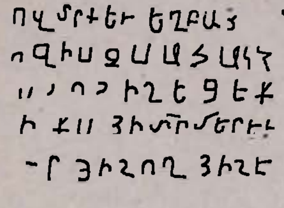

ՈՎ. ՏՐՔ ԵՒ ԵՂ.ԲԱՅ Ր[Ք] ԶԻՍ ԶՍԱՀԱԿ ՀԱՅՈՑ [Յ]ԻՇԵՑԷՔ | Ի ՔՍ. ՅԻ. ՏՐ. ՄԵՐ ԵՒ ՏՐ ՅԻՇՈՂ ՅԻՇԷ.

258. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *արտաքուստ. արևմտյան պատի հարավային մասում, մանրատառ և հողմահարված. 4 տ.*

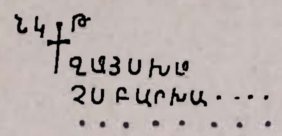

:ՆԿԹ: | ԶԱՅՍ ԽԱ.ՉՍ ԲԱՐ[Ե]ԽԱՒՍ...

259. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *արտաքուստ. արևելյան կողմի հյուսիսային խորշի պատին, խազած գրերով. անավարտ. 5 տ.*

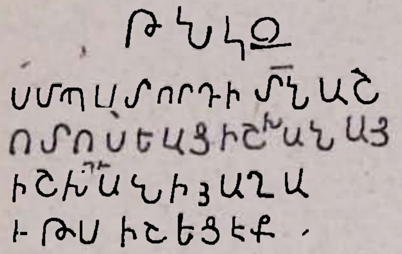

ԹՎ. :ՆԿԶ: | ՍՄՊԱՏ ՈՐԴԻ ՏՆ. ԱՇՈՏՈ Ս[Ի]ՒՆ[Ե]ԱՑ ԻՇԽԱՆԱՑ | ԻՇԽԱՆԻ ՅԱՂ.Ա[Ւ]ԹՍ ԻՇԵՑԷՔ.

Ալիշան, 214. Լալայան, Գ. 188 (ուր տեղագրությունը սխալ է նշված։

Լուսանկ. տախտ. XXIII, 101

260. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *արտաքուստ. արևելյան կողմի հյուսիսային խորշի մոտ. 2 տ.*

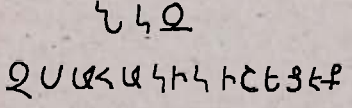

:ՆԿԶ: | ԶՍԱՀԱԿԻԿ ԻՇԵՑԷՔ.

Լուսանկ. տախտ. XXIII, 88

261. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *արտաքուստ. արևելյան կողմի հյուսիսային խորշի մոտ. մանրատառ. 1 տ.*

ԹՎ. :ՌԼԶ:

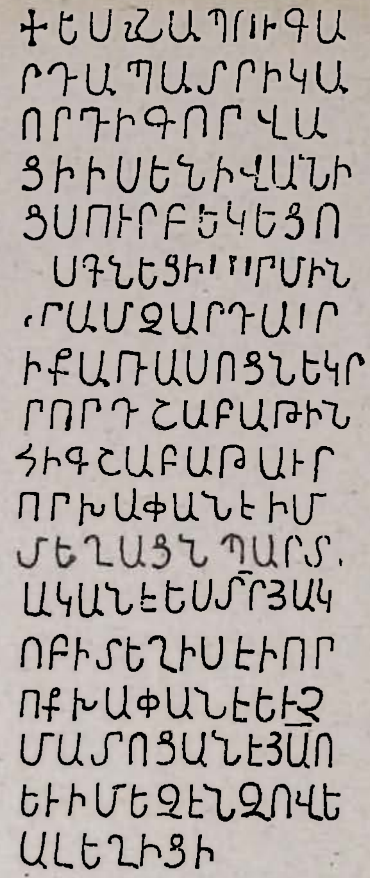

262. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՑՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *ներքուստ. ըեմի հարավային պատին. 18 տ.*

ԵՍ ՇԱՊՈՒ ԳԱ|ՐԴԱ ՊԱՏՐԻԿԱ | ՈՐԴԻ ԳՈՐ-
ՎԱ[Ց]Ի Ի ՍԵՆԻ ՎԱՆԻ|Ց ՍՈՒՐԲ ԵԿԵ[Ղ]Ե-
Ց[Ւ]Ո|[Ց]Ս ԳՆԵՑԻ Ա[ՒԳ] ՄԻՆ [ԺԱ]ՄԱՄ [ԾԱՌ]-
ՋԱՐԴԱՐ|Ի ՔԱՌԱՍ[Ն]ՈՑՆ ԵԿՐ[Ո]ՐԴ ՇԱԲԱ-
ԹԻՆ | ՀԻ[Ն]ԳՇԱԲԱԹ ԱԻՐ | . ՈՐ ԽԱՓԱՆԷ ԻՄ
ՄԵՂԱՑՆ ՊԱՐՏԱ|ԱԿԱՆ Է. ԵՍ ՏՐ ՑԱԿ|ՈՐ Ի
ՏԵՂԻՍ ԷԻ. ՈՐ|ՈՔ ԽԱՓԱՆԷ ԵԻ Զ|ՄԱՏՈՑԱՆԷ
ՑԱՌ ԵԻ Ի ՄԵՋԷ ՆԶՈՎԵ|ԱԼ ԵՂԻՑԻ.

Լալայան, Դ. 180 (միանգամայն աղճատված և անիմաստ)

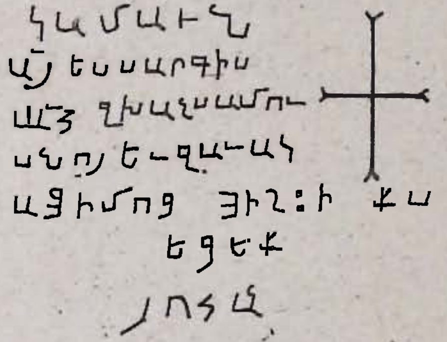

263. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՑՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *հարավային պատի արևմայան խորշի մեջ. արտաքուստ. 7 տող.*

ԿԱՄԱԻՆ| ԱՑ. ԵՍ ՍԱՐԳԻՍ | [ԱՑ] [ԿԱՆԳՆԵՑԻ]
ԶԽԱՉՍ ԱՄՈՒ|ՍՆՈՅ ԵՒ ԶԱԻԱԿ[Ա]Ց ԻՄՈՑ,
ՅԻՇ|ԵՑԷՔ Ի ՔՍ: ՅՈՀԱՆ.

Վերջին ՅՈՀԱՆ անունը հավանաբար գրիչին է.

Լուսանկ. ատխ. XXVI, 92

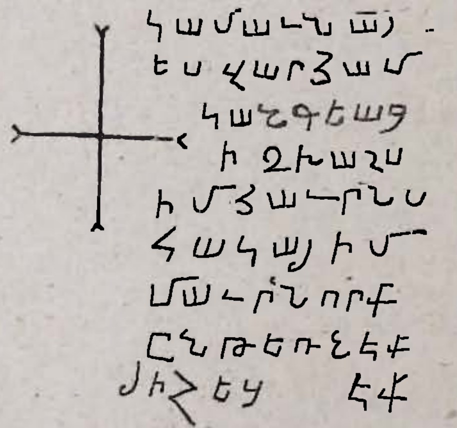

264. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՑՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. *հարավային պատի արևելյան խորշի մեջ. արտաքուստ. 9 տող.*

ԿԱՄԱԻՆ ԱՑ. | ԵՍ ՎԱՐՀԱՄ | ԿԱՆԳԵԱՑ|Ի
ԶԽԱՉՍ | ԻՄ ՀԱԻՐՆ ՄՀԱԿԱՑ ԻՄ | ՄԱԻՐՆ.
ՈՐՔ | ԸՆԹԵՌՆԷՔ | ՅԻՇԵՑԷՔ.

Թողնում ենք առանց լրացումների, ենթադրելով ոչ մասնագետ փորագրողի, այլ արձանագրության տիրոջ գրած։

Լուսանկ. ատխ. XXIII, 92

Սյունի վանք. արձանագրությունները, որոնք այժմ թեև տեղում են, բայց նորոգությունների և կառուցվածքների պատճառով անընթեռնելի են։

Դմբեթի տակ կան երեք պատկերաքանդակներ, որոնց տակին արձանագրված են.

265. Տէր Յովսէփ Սիւնեաց եպիսկոպոս.

266. Թէոդորոս Սիոնի վանական.

267. Կոհաղաա Սիւնեաց տէր.

Լալայան, Գ. 188.

268. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. եկեղեցու հարավ-արևմտյան խորանում դրված՝ հուշարձանից ընկած՝ քիվի մասի վրա.

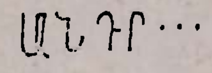

ԱՆԴՐ[ԷԱՍ] . . . . . .

269. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. եկեղեցու հարավ-արևմտյան խորանում դրված ուղղանկյուն քար, որի նեղ կողին. 3 տ.

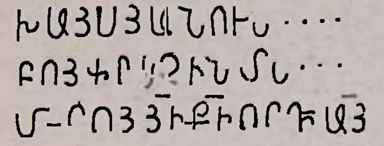

[ՄԲ.] ԽԱՉՍ ՅԱՆՈՒՆ [ՍՐ]ԲՈՑ ՓՐԿՉԻՆ ՏՆ. ՄԵՐՈՑ ՑԻ. ՔԻ. ՈՐԴԻ ԱՑ.

Սկզբի երկու տողերի վերջավորությունները կոտրված են։ Նախնական վայրն անհայտ է, բայց հուշարձանի շրջապատից չէ, որովհետև կոթող-խաչքարի պատվանդանի մաս է, որպիսին Սիսիան գյուղում չկա այժմ։

270. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. ներքուստ հյուսիսային պատի մեջ ուշ ժամանակ ագուցված մարմարե սալի վրա. 4 տ.

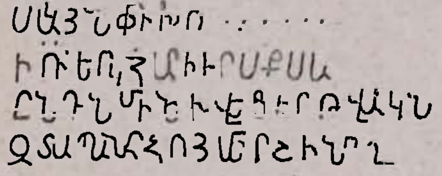

ՍԱԿՍ.ՑՆ ՓՈԽՄԵՑԱՒ ԱՌ ՏՐ | Ի :Ռ: ԵՐԿՀԱՐԻՒՐՍ ·ԲՍԱՄՆ ԵՒ | ԸՆԴ ՆՄԻՆ ԵՒ ՎԵՑ ԷՐ ԹՎԱԿԱՆ ; ՁՏԱՊԱՆ ԱՐՀՈՑ ՄԵՐ ՇԻՆՈՂ.

Արձանագրությունը միջին մասն է, սկզբի և վերջի մասերը այլ քարերի վրա պիտի լինեին։

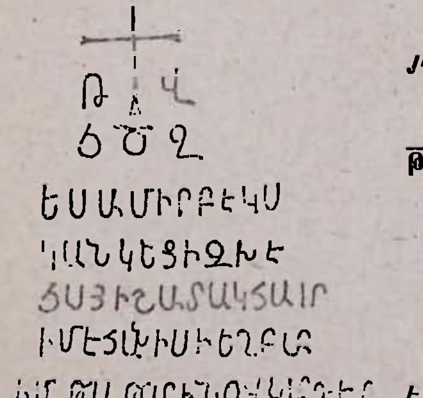

271. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔԻ ԲԱԿ. արևմըայն կողմում ընկած խաչքարի բեկորի տակին. 7 տ.

ԹՎ. | :ՋԾՉ: | ԵՍ ԱՄԻՐԲԷԿՍ ԿԱՆԿՆԵՑԻ ԶԽԷՉՍ ՑԻՇԱՏԱԿ ՀԱՒՐ | ԻՄ ԷՀԱՆԻՍԻ, ԵՂԲԱՐ ԻՄ ԹԱԹԱՐԻՆ. ՈՎ ԿԱՐԴԷՔ.

Տեղ չլինելու պատճառով վերջից մի երկու բառ թերի է թողնված։

272. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔԻ ԲԱԿ տապանաքարի վրա. 2 տ.

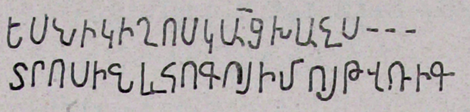

ԵՍ ՆԻԿՈՂԱՈՍ ԿԱՆԳՆԵՑԻ ԽԱՉՍ ⌜ՄԱՐ⌝
ՏՐՈՍԻՆ ԵՒ ՀՈԳՒՈՅ ԻՄՈՅ. ԹՎ. ։ՌԻԳ։

Լուսանկ. տախտ. XXIV, 93

273. ՍԻՍԻԱՆ. ՍՅՈՒՆԻ ՎԱՆՔ. եկեղեցու դրսից և ներսից երեսպատման քարերի վրա փորագրված վարպետների նշանները:

Համար 1. Գործածված է 17 անգամ. հարավային պատին՝ 2 (մեկը գլխիվայր). Արևմտյան պատին՝ 2. հյուսիսային պատին՝ 3. արևելյան պատին՝ 3 (մեկը գլխիվայր). գմբեթի վրա՝ 6 (երեքը գլխիվայր). ներսում՝ 1 անգամ:

Համար 2. Գործածված է 17 անգամ. հարավային պատին՝ 4 (մեկը գլխիվայր և մեկը կողքանց). արևմտյան պատին՝ 2 (երկուսն էլ գլխիվայր). հյուսիսային պատին՝ 5 (մեկը գլխիվայր, մեկը կողքանց). արևելյան պատին՝ 2. ներսում՝ 3. հարավ արևմտյան խորան՝ 1 անգամ:

Համար 3. Գործածված է 39 անգամ. հարավային պատին՝ 5 (մեկը գլխիվայր) արևմտյան պատին՝ 4. հյուսիսային պատին՝ 12 (մեկը գլխիվայր). արևելյան պատին՝ 5 (մեկը թեք). գմբեթի վրա՝ 2 (մեկը գլխիվայր). եռաստիճան հիմքի Գ. աստիճանի վրա, հարավային կողմից՝ 3. ներսում՝ 8 անգամ:

Համար 4. Գործածված է 5 անգամ. հարավային պատին՝ 1. հյուսիսային պատին՝ 1. գմբեթի վրա՝ 3 անգամ:
Սա անշուշտ համար 3 նշանն է՝ շրջված:

Համար 5. Գործածված է 6 անգամ: Հյուսիսային պատին՝ 2. արևելյան պատին՝ 2. գմբեթի վրա՝ 1. ներսում՝ 1 անգամ:

Համար 6. Գործածված է 4 անգամ: Հյուսիսային պատին՝ 2. ներսում՝ 2 անգամ:
Սա անշուշտ համար 5 նշանն է՝ շրջված:

Համար 7. Գործածված է մեկ անգամ. ներսում:

Համար 8. Գործածված է 44 անգամ: Հարավային պատին՝ 7 (երկուսը գլխիվայր). արևմտյան պատին՝ 4 (երկուսը գլխիվայր). հյուսիսային պատին՝ 15 (մեկը գլխիվայր). արևելյան պատին՝ 6. ներսում՝ 10. հարավ-արևելյան խորանում՝ 1. հարավ-արևմտյան խորանում՝ 1 անգամ:

Համար 9. Գործածված է 21 անգամ։ Հարավային պատին՝ 4 (մեկը գլխիվայր). հյուսիսային պատին՝ 10. արևելյան պատին 1 (գլխիվայր). ներսում՝ 4. հյուսիս-արևմտյան խորանում՝ 1 անգամ։

Համար 10. Գործածված է 5 անգամ։ Հարավային պատին՝ 2. հյուսիսային պատին՝ 2 (շրջած). արևելյան պատին՝ 1 անգամ։

Համար 11. Գործածված է մեկ անգամ։ Հյուսիսային պատին.

Համար 12. Գործածված է 3 անգամ։ Արևելյան պատին՝ 3 (մեկը կողքանց)։

Համար 13. Գործածված է 2 անգամ։ Հարավային պատին՝ 1 (գլխիվայր). հարավ-արևմտյան խորանում՝ 1 անգամ։

Համար 14. Գործածված է մեկ անգամ։ Հարավ-արևելյան խորանում։

Համար 15. Գործածված է 13 անգամ։ Հարավային պատին՝ 1. հյուսիսային պատին՝ 3. արևելյան պատին՝ 3. գմբեթի վրա՝ 1. ներսում՝ 5 անգամ։

Համար 16. Գործածված է 47 անգամ։ Հարավային պատին՝ 5. արևմտյան պատին՝ 3. հյուսիսային պատին՝ 6. արևելյան պատին՝ 7. ներսում՝ 18. հարավա-արևելյան խորանում՝ 7. հյուսիս-արևմտյան խորանում՝ 1 անգամ։

Համար 17. Գործածված է 3 անգամ։ Հարավային պատին՝ 1. ներսում՝ 1. հյուսիս-արևմտյան խորանում՝ 1 անգամ (գլխիվայր)։

Համար 18. Գործածված է 1 անգամ, արևմտյան պատի վրա.
Հազվագյուտ երևույթ է մի քարի վրա երկու նշանի գործածությունը։

Համար 19. Գործածված է մեկ անգամ, հյուսիսային պատի վրա.
Նույնպես հազվագեպ երևույթ է։

Համար 20. Գործածված է մեկ անգամ, հարավ-արևելյան խորանի ներսում, հարավային պատի կենտրոնական մասում. փակագիր է, հավանաբար՝ ԱԲԳԱՐ։

Համար 21. Գործածված է մեկ անգամ, եկեղեցու ներսում։

Համար 22. Գործածված է մեկ անգամ, եկեղեցու ներսում։

Համար 23. Գործածված է մեկ անգամ, եկեղեցու ներսում։

Համար 24. Գործածված է 2 անգամ, գմբեթի վրա՝ 1. հարավ-արևելյան խորանում մեկ անգամ։

Համար 25. Գործածված է 2 անգամ, գմբեթի վրա։

Համար 26. *Գործածված է 3 անգամ, գմբեթի վրա (մեկը գլխիվայր)։*

Համար 27. *Գործածված է մեկ անգամ, գմբեթի վրա։*

Համար 28. *Գործածված է մեկ անգամ, գմբեթի վրա։*

Համար 29. *Գործածված է մեկ անգամ, գմբեթի վրա։*

Համար 30. *Գործածված է մեկ անգամ, արևելյան պատի վրա։*

Համար 31. *Գործածված է 17 անգամ։ Հարավային պատին՝ 3 (մեկը գլխիվայր). հյուսիսային պատին՝ 2 (մեկը կրկնակի մեծ) գմբեթի վրա 2 (մեկը գլխիվայր). եռաստիճան հիմքի Ա. աստիճանի վրա՝ 2. ներսում՝ 7 (մեկը գլխիվայր). հյուսիս-արևելյան խորանում 1 անգամ (կողքանց)։*

Համար 32. *Գործածված է մեկ անգամ, գմբեթի վրա։*

Համար 33. *Գործածված է 3 անգամ։ Հարավային պատին՝ 1. արևմտյան պատին՝ 1. հարավ-արևելյան խորանում՝ 1 անգամ։*

Համար 34. *Գործածված է 6 անգամ։ Հարավային պատին՝ 3. արևելյան պատին՝ 3 անգամ։*

Համար 35. *Գործածված է 10 անգամ։ Հարավային պատին՝ 1. հյուսիսային պատին՝ 7 (մեկի միջին գծերը ուռուցիկ և եզրերը անկյունով դրված). ներսում՝ 2 (մեկը պատուհանը փակող քարի վրա).*

Համար 36. *Գործածված է մեկ անգամ, հարավ-արևելյան խորանում։*

Համար 37. *Գործածված է մեկ անգամ, հյուսիսային պատին։*

Համար 38. *Գործածված է մեկ անգամ, հյուսիսային պատի վրա։*

Համար 39. *Գործածված է մեկ անգամ, հյուսիսային պատի վրա։*

ԹԱՆԱՏԱՑ ՎԱՆՔ

Ստ. Օրբելյանը Սյունյաց նահանգի վանքերի թվարկության մեջ հիշատակում է երկու նույնանուն վանքեր. մեկը Ծղուկ գավառում, մյուսը՝ Վայոց ձորում։ Վերջինիս տեղը լավ հայտնի է. այն գտնվում է այժմյան Եղեգնաձորի շրջանի Վերնաշեն և Մալիշկա գյուղերի արանքում և կոչվում է Ղարա-վանք, որի ղույգ եկեղեցիներից մեկը կոչվում է ս. Ստեփանոս և մյուսը՝ ս. Նշան. հուշարձանի բոլոր շենքերը կառուցված են 13-րդ դարում՝ Պռոշյանների կողմից։

Մյուս, հնագույն Թանահատի վանքը, որը գտնվելիս է եղել Ծղուկ գավառի մեջ, և որը Տաթևից հետո երկրորդն է հիշատակված պատմագրի ցուցակի մեջ և անվանված «մեծ առաքինարան», մինչև վերջին տասնամյակները մնացել էր անհայտության մեջ։

Հուշարձանի անհայտությունը և ինչպես Օրբելյանի, այնպես էլ հետագա աղբյուրների